
Hoiu-laenuühistu: kurjajuur või edulugu?

07. november 2025

Riigikogus on arutluse all seadusemuudatused, mis lõpetaksid senisel kujul hoiu-laenuühistute (HLÜ) tegevuse. See tähendab, et alates 2029. aastast ei oleks meil enam hoiu-laenuühistuid. On küllaltki põhimõtteline ja samas ka emotsionaalne küsimus, kas HLÜ kui ettevõtlusvorm väärrib meie õigussüsteemist jäädavalt kadumist?

Vaadates natuke tagasi, näeme hoiu-laenuühistu mudelil kandvat rolli Eesti finantssektori arengus ja sellise ühistulise tegevuse populaarsust panganduse kõrval. Näiteks 1935. aastal vastu võetud

Ühistegevuskoja seadus koondas enda alla mitmeid keskühistuid, kuhu omakorda kuulus tuhandeid ühistuid. Ühistute kogukapital kuulus üle 280 000 liikmele, kellest enamik olid talunikud. Arvestades, et rahvaarv oli sel ajal umbes 1,1 miljonit, saab sellest järeldada, et arvestatav osa ühiskonnast oli seotud ühistulise tegutsemisvormiga ning selle kaudu raha hoiustamise ja laenamisega.

Tänane hoiu-laenuühistu seadus võeti vastu 1999. aastal ja selle eesmärk oli eelkõige maapiirkondades elavate inimeste huvide parem teenimine – pakkuda alternatiivi pangandusele, mis ei pruugi maapiirkondadesse alati jõuda.

Vaadates Eesti Panga viimast statistikat, on tegutsevate HLÜ-de liikmete koguarv vaid natuke üle 12 000 inimese. HLÜ-de varade maht oli kokku 132 miljonit ja hoiuste jääk 97 miljonit eurot. Võrdluseks võib tuua pangandussektori, kus pankade bilansimaht on üle 46 miljardi ja hoiuste maht ligi 33 miljardit eurot. Krediiditurule on sisenenud ka reguleeritud krediidiandjad, pangavälise krediidi jääk on umbes 300 miljonit eurot. Seega on kogu HLÜ-de sektor oma osakaalult muutunud pigem marginaalseks, kuid riski vaatest see päris nii ei ole.

Toon välja mõned üksikud murekohad:

- HLÜ-d ei järgi neile kehtestatud territoriaalsuse ja liikmete arvu nõudeid. Robin Sarapuu on oma 2025. aasta magistritöös „Hoiu-laenuühistute kapitali kaasamise vastavus kehtivale finantsregulatsioonile“ analüüsinud tegutsevaid HLÜ-sid ja jõudnud järeldusele, et valdav enamus Eestis tegutsevaid HLÜ-sid ei järgi seaduses sätestatud nõudeid. Ühistuid moodustatakse ja liikmeid võetakse vastu palju avaramatel alustel, kui seadus seda lubaks. Sisuliselt käituvad HLÜ-d seega nagu siseriiklikud pangad.
- HLÜ-de üle puudub sisuline finantsjärelevalve. Piltlikult öeldes on ainus kontrollimehhanism nende endi liikmed ja teatud piirides ka audiitor. Praktikast on aga liikmed sellest funktsioonist irdunud pidades ennast pigem hoiustajateks. HLÜ juhtimine on reeglina seega koondunud kitsa ringi isikute kätte. On esinenud isegi juhtumeid, kus liikmeks astudes antakse oma hääli automaatselt ära.
- HLÜ-d käituvad avalikkuselt hoiuste kaasajatena. Nad teevad aktiivselt laiapõhjalisi hoiuste kaasamise kampaaniaid ja pakuvad kohati ulmelisi teenimisvõimalusi. Samas ei laiene sellistel tingimustel „hoiustajatele“ riiklik hoiuste tagamise skeem nagu kehtib pangahoiuste puhul.

Seega on HLÜ-d kasvanud välja neile antud raamidest ja käituvad juba täna väga sarnaselt pankadele, samas allumata kogu pangandusele kehtivale raamistikule, seal hulgas hoiuste tagamise skeemile. Seda on praktikast pahatahtlikult ära kasutatud – näiteks on ERIAL HLÜ varad kadunud nelja tuule suunas ja pankrotti läinud ka Eesti Arengu Hoiu-laenuühistu. Mõlemal juhul on algatatud kriminaalasjad ja liikmed kaotanud kokku kümneid miljoneid eurosid. Mis täpselt HLÜ-des täna toimub, ei ole aga lõpuni selge, kuna järelevalvet nende üle sisuliselt ei tehta.

Neis oludes on riigi suund tuua HLÜ-de tegevus suurema järelevalve alla ainuõige. Küsimus on vaid selles, kas HLÜ-d üldse maamunalt minema pühkida või tuua nad Finantsinspektsiooni järelevalve alla nende tänases ülesehituses. Kui HLÜ-d kaotada ja suunata nad pankadena tegutsema, siis on selge, et enamik ühistuid ei suudaks pankadele kehtivaid nõudeid täita. Mõne üksiku või konsolideeritud kujul HLÜ puhul võib rääkida sellise ettevõtluse jätkamisest ühistupanga regulatsiooni alusel. Ülejäänud peaksid kas lõpetama oma tegevuse või keskenduma mõnele muule tegevusele, näiteks makseteenuste või krediidi andmisele. Teine võimalus on HLÜ vorm säilitada, kuid nende toomine Finantsinspektsiooni järelevalve alla. Sellisel juhul säiliks HLÜ-de ettevõtlusvorm, kuid suureneks ühistu ülalpidamise kulu – tuleks hakata täitma rohkem nõudeid, kuni sinna välja, et on

---

vaja luua eraldi ühistuliste hoiuste tagamise mudel.

Andmata ühest vastust küsimusele, kas HLÜ-d tuleks maamunalt kaotada või pigem korrastada nende üle tehtavat järelevalvet, toetan igati suunda, mille eesmärk on tänase õigusraamistiku ülevaatamine. Praegune regulatsioon on lubanud HLÜ-del ära kasutada heauskseid inimesi ja teatud juhtudel suisa kriminaalselt nende vara omastada. Suund on seega õige, aga poliitilise maitse küsimus on, kuidas seda rakendada. Vaadates kogu krediidivaldkonna arengut pikemas ajaperspektiivis, siis on ühistuline vorm olnud selgelt meie riigi üks varjatud edulugudest. Samas on see tänases õiguslikus vaakumis muutunud ka potentsiaalseks kurjajuureks, kuna võimaldab suuremal kujul sahkerdamist.

Siim Tammer

[Teavita mind, kui sisu muutub](#)